

Dr. Koncz Gábor

Fáy András – a bölcs, a példakép, a mindenes megidézése ...

Megjelent In: Tanászi Árpád (szerk.) /2014/:"Kegyelet és jövő" Fáy András halálának 150. évfordulója alkalmából rendezett konferencia előadásai. Sárospatak, 2014. A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei, 7-12. old.

Az elismerő jelzők sokaságával illelhető, 1786-született író, közgazdász, politikus, szervező, a reneszánsz személyiségek sokoldalúságát ötvözte a reformkor racionális, gyakorlati programjával. 1864-ben hunyt el. A százötven éves évfordulón szervezett megemlékező, értékelő konferenciát a Sárospataki Református Kollégium (SRK) Tudományos Gyűjteményei. Köszönjük a Nemzeti Kulturális Alap támogatását!

2014. augusztus 28-án, Sárospatakon, az Iskolakertben kezdődött a program: felvillantásokban emlékeztünk és fejet hajtottunk szobránál. (Szathmáry Gyöngyi alkotása, 1986-ban készült.) Az SRK Gimnáziuma és Általános Iskolája képviselőinek szolgálatáról és a nap további eseményeiről lásd a kötetben közölt programot.) A tiszteletadás koszorúját az SRK vezető munkatársai, Nagytiszteletű Pocsainé Dr. Eperjesi Eszter és Nagytiszteletű Laczkó Gabriella helyezték el. A „Fel barátim, drága Jézus, zászlaja alatt...” kezdetű, 471. énekünkkel biztatva magunkat, elindultunk az SRK Imatermébe, áttekinteni és értékelni az életművet, a mának szóló üzeneteket. (Üzenet az is, hogy énekeltünk mert ez közösségteremtő jó érzés és minta, hiszen siralmasak a néma temetések, az elcsukló himnuszok és szózatok...)

„Fáy András, a nemzet mindenese...” Prof. Dr. Dienes Dénes vetített képekkel illusztrált, humoros, nagy ívű előadása nyitotta meg az áttekintések sorát. Az életrajzi dátumokat követve mutatta be Fáy András pályafutását. Anekdotákkal is fűszerezve szó volt a tanulmányairól, írói, közgazdasági, politikusi, szervezői munkásságáról, az általa létrehozott szervezetekről. Az előadó idézetekkel, történetekkel illusztrálta Fáy sajátos házasságát és baráti kapcsolatait is. (E kötetben itt és a továbbiakban az előadások szerkesztett, esetenként szakirodalmi hivatkozásokkal is ellátott változatát közöljük.)

A hangulatos előadás visszavitt a gyermekkoromba. Dienes Dénes Alsóvadászon született és ott is szolgált lelkészként. Édesapám, Dr. Koncz Sándor (1913-1983) alsóvadászi lelkész volt, 1952-1965 között. Gyermekkoromban, könyvtárában gyakorta forgattam az 1938-ban megjelent, sárga fedelű, piros-fekete című Uj Idők Lexikont. Ennek 9. kötetében többször is elolvastam a Fáy Andrásról szóló szöveget. Már akkor példaképként választottam. A faluban, a hajdani Fáy Kastély volt a kornak megfelelő kultúrház, a hatalmas udvar pedig a gépállomás... Büszke voltam arra, hogy ismerem a névadó család nagy személyiségét. Akkor a Himnusz-t csak nagy ünnepeken lehetett énekelni. Az 1950-es évek végén, az 1960-as évek elején kezdődött az a sajnálatos szokás, hogy recsegő hanglemezről ment az állami ünnepeken. Édesapám egyszer azt mondta az igehirdetés utáni templomi előadás keretében: „Megtanultam a háborúban, hogy technika még sohasem működött, tanulják meg rendesen a Himnusz minden versszakát”. Egyszer aztán a kultúrházi ünnepségen végleg elakadt a recsegő lemez. Az ott lévő gyülekezeti tagok zengték a Himnusz-t, megállíthatatlanul, minden versszakát végig énekelve. Már akkor követendő példaképként választottam Fáy-t, így hát közgazdasági, közírói, kulturális menedzseri pályafutásom során gyakorta visszatértem hozzá. Ezért is megtiszteltetés és köszönet, hogy e jelentős konferencia moderátora éppen én lehettem.

„Fáy András, a példakép...” Az oldalági leszármazott, Fáy Árpád ténylegesen szellemi örökös: az „Alkotmányos piacgazdaság” (Püski Kiadó, Budapest, 1999. 140 old.) című könyv és számos tanulmány szerzője, gyakorló gazdálkodó Alsóvadászon és Fáy András ügyben is konkrét szervező. Rokonokkal, barátokkal ő kezdeményezte a 2014. évi, országos megemlékezés sorozatot. Ennek

keretében a Magyar Nemzeti Bank emlékérmé kibocsátásával tisztelgett Fáy András munkássága előtt. (Lásd erről a tanulmányok után közölt felhívást.)

Előadásában vázolta, majd itt közölt tanulmányában közgazdasági-statisztikai stílusban, precízen, pontokba szedve és szemléletesen mutatja be a nagyon gazdag és sokszínű életutat. Több fontos megállapítása közül én is kiemelem: „Fáy András esete mutatja, hogy mennyire jót tesz, ha egy teológiailag képzett, hitében és lelkiismeretében szilárd, technikai kérdésekben maximumra törekvő ember fog neki pénzügyintézetet szervezni...”. A szerző kérdés-felvetései és konkrét javaslatai jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy az örökség üzeneteit továbbadjuk, a mai felelősen gondolkodó, törekvő fiataloknak.

Miért éppen Sárospatakon is ünnepeltünk? Erre ad választ a „*Fáy András sárospataki diákévei*” tanulmány. Kovács Áron átfogó, alaposan dokumentált és hiánypótló írása bemutatja a kétszer is pataki diák éveit és történetét. A tanulmány jól illeszkedik az SRK és külön is a diákság történetét bemutató, a mai és a holnapi utókornak feladatokat és biztatást adó, szisztematikus történelmi munkák immár egyre gyarapodó sorozatába.

Ismét a személyes kapcsolat. A Dr. Harsányi István által szervezett, Sárospataki Öregdiákok Budapesti Baráti Köre (ma: Sárospataki Diákok Budapesti Egyesülete), valamikor az 1980-as években, jubileumi jelmezbált szervezett. Alighogy beléptem, a jelmezkölcsonzóban azt kérdezték: „Hát maga kicsoda – mert a Rákócziak már jártak itt... Én kérem Fáy András vagyok...” és már nyújtotta is az előre elkészített reformkori, éppen rám illő öltözetet...

„*Fáy András és a Nemzeti Kaszinó könyvtára*” Kiss Endre József nagy elődök (... például Erdélyi János, id. Harsányi István...) munkásságát folytatva őrzi, gyarapítja és igazgatja az SRK Tudományos Gyűjteményei Nagykönyvtárát. Szobája történelmi sugárzások metszéspontjában van, hiszen a Repositoryum épületében körülveszik őt a hagyatéki és letéti könyvtárak, például Cs. Szabó László, Király István, Szathmári Lajos, Koncz Sándor és mások gyűjteményei. Ebből is fakad az, hogy átérzi és megidézi a külön-külön könyvtárak lelkét és összekapcsolódó üzenetét. Fáy András életművéből nem véletlenül választotta tehát a Nemzeti Kaszinó és könyvtára bemutatását. Abban a korban igencsak bátor tett volt a Nemzeti Kaszinó életre hívása, a hatalom számára gyanús és veszélyes olvasó körök, közösségi központok működtetése. Tanulmányában alaposan dokumentálva és sok-sok nevet megidézve pillanthatunk be e jelentős munkába. Ez az írás is gazdag kiinduló tárháza a további szakdolgozati, disszertációs – reménybeli – témaválasztások sorozatának.

„*A Pesti Hazai Első Takarékpénztár*”. Pocsainé Dr. Eperjesi Eszter előadása egyben megnyitó beszéd is volt a „Fáy András a nemzet mindenese” című remek kiállításához. Kötetünkben „A Takarékpénztár” címmel, lexikon leírást is közlünk a mai bankok elődjének meghatározásáról és lényegéről. Kétségtelen, hogy Fáy munkásságának ma is élő legnagyobb gyakorlati tette a Pesti Hazai Első Takarékpénztár kitalálása és létrehozása. Pontosan kidolgozta az alapítás módját, szerkezetét, működését, áttekintette európai körülményeit. Mindezt bemutatja az itt közölt tanulmány.

Ismét a személyes kapcsolat. 1948-ban Dr. Koncz Sándor volt az SRK Gazdasági Választmányának elnöke. Amikor az Első Hazai Takarékpénztár bútorait, iratait Budapesten éppen kihajigálták az utcára, valaki telefonált neki. „Üljön testvérem oda a járdára, indulnak a teherautók...” Így került Patakra ez az anyag... lehetett így is, ahogyan a pataki diák-világ anekdota kincseben kering a történet. Pocsainé Dr. Eperjesi Eszter a tőle már megszokott gyorsasággal és alaposasággal szervezte meg azt, hogy a Múzeum raktárában lévő bútorokat és a Nagykönyvtárban őrzött Fáy könyveket éppen e konferencia keretében, kiállításon is megbámulhassuk. Remélem és javaslom, hogy a Nagykollégiummal szemközti, felújításra váró, Deák Ilona Internátus épületében kapjon majd állandó teret ez a jelentős gyűjtemény. A sárospataki turisztikai vonzásnak nemcsak egy új színpontja

lesz, hanem új rétegeket, például közgazdasági, bankárképzős hallgatókat is vonzhat. Különösen, ha társul mellé a most még raktárban lévő gipsz szobor-másolat gyűjtemény...

„*A Fáy András Társaság és a Zempléni Fáklya*” tanulmány stílszerűen zárja a szakmai áttekintéseket. Az 1941-ben, Szerencsen megalakult szervezet és az általuk kiadott folyóiratot alaposan bemutatja Fehér József. Ő ma éppen ezeknek is a színvonalas folytatója. Hiszen a Kazinczy Ferenc Társaság és az évente megjelenő Széphalom Évkönyv, továbbá a számos kötet szervezésével, az elődök által megkezdett munkát aktualizálja. Térségünkben ma a fáklyák: Sárospataki Füzetek, Egyháztörténeti Szemle, Zempléni Múzsza, Hernád Könyvkiadó... És persze a Magyar Comenius Társaság, amelynek 2014. november 5-i felolvasó ülésén szintén szerepel – Kiss Endre József előadásában – Fáy András. E konferencia után immár a XVIII. Bibliotheca Comeniana kötet fog megjelenni és világitani...

Az előadásokban volt ugyan szó arról, hogy Fáy András a magyar nyelvű színjátszás megindításában is meghatározóan fontos munkát végzett. Erről azonban önálló előadást nem szerveztünk. Jómagam a konferenciára készülve éppen ezt a témakört tekintettem alaposabban át. „*A Fáy András színészeti tanulmányai*” című, Dr. Staud Géza rövid, de alapos előszavával bevezetett kötet 1940-ben jelent meg. (Magyar Irodalmi Ritkaságok, szerkeszti Vajthó László, LIV. szám, Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 103 old.) Javasolom, hogy a mai technikai lehetőségeket felhasználva, ezt a remekművű gyűjteményt tegyük közzé, például a www.szinigazdasag.hu honlapon. Ezzel is segítve e kiemelkedően színvonalas közlési fórum és az SRK együttműködését. Készüljünk erre, tehát most nem kommentálok, csak egy mondatot idézek. Azt a mondatot, amely Fáy sokoldalúságából a meghatározóan fontos apró dolgokra történt odafigyelést is bizonyítja. „*Úgy hiszem, közkívánatot fejezek ki, azon óhajításomban, hogy a járda úgy a Grassalkovich-féle ház előtt mint az országúton keresztül, telhetően megszélesíttessék és felemeltessék, a kifolyások felibe pedig fedeles váluk, vagy dobogó formák alkottassanak; mert jelenleg kimenetkor, legkisebb sáros időben is, igen kellemetlen és békevesztő a népmegtolulás és alkalmatlan a kölcsönös lökdösés.*” (35. old.) Tehát kövessük Fáy-t: nézzünk messzire ám lássunk közelre is.

A jó hangulatú konferenciát énekléssel zártuk, a Kossuth utcai emléktábla koszorúzásánál is...

Mi hát a következtetés? Kérem, hogy e kötetet átolvasván erősítsék meg és bővítsék a listát!

- Hajtsunk fejét, emlékezzünk, ám Fáy-t és az előadókat követve dokumentáljuk és mutassuk fel az eredményeket.
- Mutassuk fel, hogy anyagot, indítást, lehetőséget adjunk a további szakdolgozati, disszertációs feldolgozásokhoz.
- Feldolgozásokhoz, hogy a mai, holnapi gyakorlati teendőinkhez legyen példánk, mintánk és módszerünk.
- Módszerünk e sokszínű, multikulturális, ám egyre nehezebb világunkban, az internetes fáklyák igénybe vételéhez és alkalmazásához is...